

РЕЦЕНЗИЯ

от

доц. Йорданка Чернаева

за дисертационния труд на докторанта Кристина Георгиева Савова

на тема:

„Модни стилове и конструкции от Уърт до Диор (1850 – 1950 г.)“

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в научно направление

шифър 8.2 „Изобразително изкуство“

Докторантът Кристина Савова е избрала изключително актуална, полезна и значима тема за своя научен труд „Модни стилове и конструкции от Уърт до Диор (1850 – 1950 г.)“. Това е един от най-важните периоди в развитието на модата, преломен момент, който преобразява представата за облеклото. Период, който дава свобода на женското тяло, самочувствие и еманципация на жените от цял свят. Жената е ефирна, пластична, самоуверена, фриволна, изпълнена с жизнерадост и любов.

Модата и модните стилове са сред тези теми, които привличат най-много внимание. Настоящият труд е първия по рода си в областта на модата в България, където научно-изследователската дейност тепърва ще се развива. Разработената тема конкретизира и поставя въпроси и задачи, които изследват, систематизират, довеждайки до конкретни изводи. Тема изключително важна при обучението на студентите по моден дизайн в НБУ, а и във всички центрове, училища и институти в България, в които се изучава мода.

Докторанта Кристина Савова, като автор на този труд, има не само теоретични способности, но и натрупан практически опит като преподавател по моден дизайн и по конструиране и моделиране на облеклото в НБУ.

Дисертационният труд е структуриран в четири глави, въведение, заключение, справка за приносите на резултатите, списък с публикациите по темата на дисертационния труд и библиография. Включени са общо 492 илюстрации, поткрепящи теоретичното изследване. Основната част се състои от 209 стр. и 144 изображения,

четири приложения, съдържащи 119 стр. и 348 бр. снимков и илюстративен материал. Това са таблици за хронология на събитията и речник на модните термини. Библиографията съдържа общо 251 заглавия, от които 213 литературни източника и 38 електронни материали. Изброените по-горе сведения за обема на дисертационния труд ни навежда на мисълта за една многообемна, интересна, богато илюстрирана и тематично издържана дисертация.

Дисертационният труд "Модни стилове и конструкции от Уърд до Диор (1850-1950 г.)" разглежда два от основните модни стилове (класически и спортен), силуети, промени, нововъведения в облеклото, конструкции, материали и техники в периода от средата на XIX век до средата на XX век. Целта на дисертационния труд е постигната, осигурявайки теоретична и методологична основа на науката за мода, анализирайки някои от основните аспекти и проблеми на теорията на модата. Формулираната тема обхваща един от повратните моменти в развитието на модата, а именно периода от 1850 г. до 1950 г. или от времето на Уърт до новата модна линия на Диор - Ню Лук.

Докторантката си е поставила не леката задача да проследи един 100 годишен период от развитието на модата, да проследи промяната в облеклото от обемно претрупаните рокли с кринолини до тези небрежно и оскъдно облечени ефирни създания от 20-те години на 20-ти век и появата отново на големите обемни облекла. Проследени са промените в силуетите, обемите, формите и конструкциите в този много пъстър и многообразен период от развитието на модата. През този 100 годишен период се отделя голямо внимание в дисертацията на влиянието и на социалния живот, отразен в модата. Отделено е важно място на динамиката, с която се променя един или друг стил, зависимостите между различните периоди и отделните стилове. Изследват се връзките между промените в стиловете и конструкциите. Тези временни отрязъци са направени на базата на различни научни източници и изследвания. Докторантката позовавайки се на известни историографи в областта на модата като Кейт Мъри, Мелиса Ричърс, Джеймс Лейвър и др., подробно предоставя интересни факти от периодичността на развитие на различните модни стилове.

Дисертационният труд е разделен на четири глави, като в две от тях се разглеждат два от основните модни стила: класически и спортен. Останалите два стила романтичен и етно докторантката остава за едно следващо изследване, което е разбираемо с оглед огромният обем от информация, която трябва да се обработи, систематизира, да се обогати с необходимият илюстративен материал .

Разглеждайки връзките от началото на появата на първите дизайнерски облекла, минавайки през възхода на модата, изследвайки следвоенния период в модата и началото на следващия ѝ разцвет, докторантката успява да посочи причините за различните модни стилове и необходимостта от тяхната поява, конструктивните промени, цветови гами, десенатура и тъкани, характеризиращи 100-годишния период.

В изследването акцентът се поставя върху хронологичното развитие на модата в облеклото, но и взаимовръзката между облекло, аксесоари, тъкани, обувки, козметика, грим и прически. Не на последно място се отбелязва и влиянието върху модата на изкуствата, архитектурата, киното, политическите, социалните и икономически промени.

За цялостно разбиране на модата в дисертационния си труд докторантката разглежда най-важните политически и икономически събития белязали този период, а именно Индустриалната революция, Първата и Втора световни войни, краха на последните империи в Европа, Голямата депресия, събития които оставят своето отражение във всяка човешка дейност, включително и начина на обличане.

Друга цел, която е много важна, че за първи път на модата се обръща внимание от научна и теоретична гледна точка. За съжаление в България се пренебрегва науката за модния дизайн, вероятно защото се подценява ролята, мястото и значението на модата в обществения живот. Но с амбициозни млади преподаватели като докторанта Кристина Савова и в България ще се погледне на модния дизайн, като важна част от естетическото възпитание на младото поколение. Нужно засилване на взаимовръзката и сътрудничеството на обучението по моден дизайн и производителите на облекло, засилване на компетентността в новите технологии, техника и изследвания в областта на облеклото.

Науката за мода има нужда от теоретични изследвания, които са необходими за изучаване на феномена. Заради сложната си структура тя подтиква към съставяне на собствен и оригинален модел за изучаване и изследване на стила на обличане, към професионална методика за нуждите на теорията на модния дизайн, към собствена база от термини, дефиниции, теории, норми, закони и принципи. В изследването са цитирани интересни факти от американския антрополог Алфред Крьобер за промяната на стила в облеклото на жените в периода между 1844 и 1919г., показвайки ни любопитни факти, а именно, че на всеки 35 години се повтаря една и съща дължина на полата, на всеки 100 години се повтаря една и съща ширина на полата, диаметърът на

талията се променя без никаква определена зависимост, всяка мярка на външния вид се променя със своя собствена стъпка, дължината на полата се променя с пъти по-бързо от нейната ширина и др. Интересни са и фактите в изследването на Агнес Брукс Янг, която анализирайки развитието и промените, които претърпява дамската рокля в Европа и Америка в периода 1760-1937г., достига до извода, че изменението на дамската мода се дължи на формата на полата: турнюр, цилиндър и трапец. Според нейното изследване трите типа поли доминират в повтаряща се последователност. Пълният им цикъл на смяна е 100 години, като всяка една заема по една трета от века.

В първа глава изследването започва с разяснение на основните понятия и термини, с които си служи модата. Анализират се едни от най-важните и ключови наименования в изразната сфера на стила и модата. Разгледани са приликите и разликите в понятията облекло и костюм, дизайн, мода, стил. Към понятието стил са споменати основните стилове в модата, а именно класическия, спортния, етническият и романтичен. Изследват се също и различните направления в модата - *custom-made*, *ready-made*, висша мода, прет-а-порте и масово производство. Обособени са всички характерни термини употребявани в световната мода, а така също и в България. Обръща се внимание на конструирането на облеклото, като се разглежда произхода и развитието му като основна част от модния процес и по-конкретно от процеса на изграждане и развитие на облеклото. Изследват се приликите и разликите между *tailor* и *dressmaker*. Направен е анализ на плоското и обемно конструиране. Обект на изследване в първа глава от дисертационния труд са и елементите и принципите на модния дизайн, като цвят, силует, структура, ритъм, степенуване, контраст, хармония, баланс и пропорции. Благодарения на направения преглед и анализ на понятията е направено пълноценно изследване на разглеждания период.

Разбира се с развитието на модата терминологията в областта на облеклото непрекъснато се обновява с нови термини. Направен е успешен опит да се отговори на въпроса какво представлява теорията на модата, фокусира се вниманието върху същността и дефинициите на модата, анализирайки ключови думи като понятието „МОДА”, „ОБЛЕКЛО” и „СТИЛ”. Използван е интердисциплинарен подход, като умело са комбинирани дефиниции от речници, енциклопедии, определения, направени от световни изследователи на модата и стила.

Във втора глава модата се разглежда като социално, културно и естетическо явление и настъпилите промени в периода 1850-1950 години и как те се отразяват и

влият върху развитието на модата в облеклото. Разглеждат се икономическите, политическите и социални промени в обществото и влиянията на тези фактори върху модата на облеклото и предизвиканите от тях промени в различните стилове, конструкции и технологии при изработване на облеклото. Много умело докторантката свързва тези промени с влиянието на световно известни дизайнери, разглеждайки техните биографии. Тъй като периода е дълъг, той се разделя на четири подпериода, а именно-1850-1900 г., 1900-18 г., 1919-29 г., 1930-45 г. Изборът на тези отрязъци не е случаен и е базиран на мнението на различни изследователи на мода. Смята се, че този начин на разделяне обхваща плавна и естествена промяна в облеклата. Изследването се ограничава само в рамките на развитието на облеклото в Европа, тъй като обема на информация е изключително голям.

Изследването има не леката задача да докаже доколко периодите в модата си влияят един на друг. Да докаже модата самостоятелно явление ли е или е зависима от отделните икономически, политически и културни процеси, развиващи се в обществото. Особено внимание в изследването се обръща внимание на новите технологични достижения, които повлияват за поява на новаторски движения в модата като рационалното и естетическо облекло. Основен момент в изследването е и влиянието и отражението върху цивилното облекло на Първата световна война и съпоставката с влиянието на Арт нуво и Арт деко - два стила развили се в приложното изкуство и оставили трайна следа в модата на облеклото. С особен задълбочен интерес е предсавен и анализиран един от най-забележителните периоди от развитието на модата, а именно периода на 20-те години на 20-ти век. Така наречените „луди години” са години на промяна на манталитета, бита и съзнанието на хората и модата. Това е периода на зараждането на световни имена в модата, които оставят трайна следа в модния свят. Анализирани са следвоените промени и влиянието на младите върху модата. Разгледани са и съпоставени отражението на голямата депресия, а също и влиянието на Холивуд.

След направения по-горе анализ авторката извежда следните заключения: а именно, че дамското облекло в края на XIX век е женствено, елегантно, но неудобно. Дрехите ограничават естествените движения със сложните си конструкции, претрупаност и излишък на материал. Иновациите в транспорта, комуникациите и технологиите са основните сили за промяна на модата и производството на облекло. Създаването на шевната машина, парната преса, агрегатните станове, електричеството,

новите багрила и редица нови изобретения увеличават производството на по-големи количества тъкани и облекла. 20-ти век облича жената в панталон и сако, взаимствани от мъжкия гардероб. Жената постепенно започва да се бори за своята еманципация. Двете световни войни променят гардероба на жената, силуетът е издължен, дължините са скъсени, права линия и приборани обеми. Границата между мъжкото и дамско облекло постепенно се скъсява. Това е период, в който трудно би се определила точна продължителност на определен период или някаква точна цикличност.

В трета и четвърта глава, които са същинската част на дисертационния труд, докторантката Кристина Савова, разглежда два от основните стила в развитието на облеклото, а именно: класическия и спортен стил. В изследването се дава отговор, разглеждайки тези два стила, от кого, кога, защо са създадени тези стилове, като са изведени отделни определения за всеки един от тях. Анализирани са значими образи на влиятелни дизайнери от този период, работещи в съответния стил. Богатият илюстративен материал дава престава за основните и важни елементи, качества и характеристика на съответния стил.

В трета глава разглеждайки формирането и развитието на класическия стил в облеклото, докторантката доказва, че именно това е най-устойчивия и вечен стил в модата. Разглеждат се отделните етапи на развитие на стила, основните и емблематични видове облекла, определящи този стил. Изследвано е задълбочено мъжкото облекло, тъй като основата на класическия стил е именно мъжкото облекло. Проследени са влиянията на облеклата от стила „денди“ върху измененията на естетиката на елегантния мъжки костюм. Проучени са отделни видове мъжки облекла, които се пренасят в женския гардероб. Изследвайки периодът от началото на ХХ до края на Първата световна война, един голям преход в света на модата, докторантката доказва, че не само стилът, силуетът и формата на облеклата се променя, но и самата система на модата е подложена на драматични промени. Това е период важен за дамското облекло и влиянието на мъжкия гардероб върху него. Задълбочено е изследвана появата на тренчката в дамския гардероб. Появата на сукмана или така наречената рокля без ръкав. В мъжкото облекло се разглежда три частовия костюм - сакютът, отличаващ се с проста кройка и останал в западния бизнес вече 100 години. В изследването се акцентира на следващия десителетен период, в който дамските облекла стават все по-мъжествени. Широките и женствени дамски облекла променят обемите

си в прави, цилиндрични, с плоски гърди, ниска талия. Особено внимание е отделено на класическия тайорен дамски костюм, стилът ”гарсон” и малката черна рокля.

В периода 1930-1947 г. са анализирани и разгледани подробно развитието на дамския и мъжки костюм, изследвано е задълбочено навлизането и утвърждаването на панталона в дамския гардероб и е обърнато особено внимание на появата на стила „ню лук”.

Изводите направени от авторката приключвайки с изследването на класическия стил са, че той първоначално навлиза в мъжкото облекло като постепенно завладява и дамското. Отличава се със строга класическа линия запазена през годините, перфектна изработка, тъкани, декоративни и технологични материали. Силуетите се променят единствено спрямо модните тенденции, но запазват строгата си линия.

В четвърта глава е разгледано сформиранието и развитието на спортния стил в облеклото. Това е най – бурно развиващия се стил, оказващ влияние върху останалите стилове. Масовото му навлизане се доказва в развитието на съвременната мода. Авторката прави задълбочен анализ на появата на спортния стил, причини, фактори, влияние. С поява на различни видове спорт и желанието за масово спортуване, се появяват и различни спортни облекла. Разгледани са подробно специалните облекла за къпане и плуване, лов, риболов, езда, специфичните облекла за тенис и голф, специалните облекла за шофиране. Сините джинси и стилът ”каубой” също заемат част от изследването при формирането на спортния стил в облеклото. Много важен момент е влиянието на моряшкия стил и появата на синия блейзер, останал и до днес като една изключително елегантна и красива дреха в мъжкия и женски гардероб.

Разгледания период 1930-1947 г. оказва влияние върху модата, а именно с отражението от военните униформи и появата на нови стилове – „милитъри” и „наци”. Заключениета, които прави докторантката и които са много важни при изграждането на дисертационния труд са, че спортния стил остава трайни следи в модата със своята функционалност, практичност, удобство, естествените материали, от които са изработени облеклата. Спортният стил е този, който най-масово е навлязъл в модата, много често миксиран с останалите стилове в облеклото.

В заключителната част са изложени основните изводи произлизащи от обекта на изследването като краен резултат от проучването. Докторантката е очертала дълъг 100

годишен период на своето проучване и считам че направения анализ допринася за проследяване развитието на модата в облеклото в исторически и социален аспект .

Като приноси мога да подчертая, че този труд е първото си по рода теоретично изследване на основните стилове в модата. В този труд е осигурена теоретична и методологична основа за развитие на науката за мода. За първи път е събрана библиография с 251 източника в областта на модата. За първи път са събрани, систематизирани и класифицирани 492 изображения на облекла от периода 1850 -1950 г. Много задълбочено са разяснени основните понятия и изрази, с които си служи модата. Изведени са термини и понятия, като в същото време се въвежда нова терминология, съобразена с конструктивните и стилови промени в облеклото. Кое е от важно значение е обособен теоретичен моден речник. Много методично са проследени и анализирани настъпилите промени в облеклото, повлияни от социални, икономически и политически влияния. Определени са основните стилове в модата, като всеки един стил е характеризирани и анализиран със съответните му белези и особености.

Оценявам интереса, както и работата на докторанта Кристина Савова за задълбоченото и пълноценно проучване на един от преломните и важни за развитието на облеклото период, а също и научните качества и приноси на дисертационния труд „Модни стилове и конструкции от Уърд до Диор (1850 – 1950 г.)“ ,както и неговата социална, научна и творческа значимост, практическата полезност и актуалност и личния принос на докторанта. Предлагам на уважаемите членове на научното жури да дадат съгласието си за присъждането на образователна и научна степен „Доктор” на Кристина Савова по шифър 8.2 „Изобразително изкуство”.

30.05.2013г.

доц. Йорданка Чернаева